ԳԱՑՄԱՆՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համր. 7 Մէճ.
» » Գաւառաց » 9 »
Վեցամսեայ » Կ. Պոլսոյ » 4 »
» » Գաւառաց » 5 »
Օտար թղթատարով ղրկուած 2 Լիրա
Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ, երկու անգամի համար 2 ղրշ է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի։

ՄԱՍԻՍ
ԼՐԱԳԻՐ

ԳԱՑՄԱՆՔ
Խմբագրութեան հասցէ. ղրկուած լրագրաց ճանբու ծախքը խմբագրութեան վրայ է։
Լրագրոյս վերաբերեալ Նամակ կամ որ և իցէ գրութիւն Խմբագիր—Տնօրէնին պէտք ուղղուի, ի Պոլիս Պաղճէ—Գաբու Ճիլալ-ղլեան խան թիւ 31 Մասիսի գրասենեակը։
Ճանբու ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։
Զետեղուած նամակ, յօդուած, եւ եւն չեն տրուիր։

ՋՐԻ ԼՐԱԳԻՐ ԿԱՐԴԱԼԸ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ Է — 20 Փարայ — ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՅ — 20 Փարայ — ՋՐԻ ԼՐԱԳԻՐ ԿԱՐԴԱԼԸ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ Է

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հեռագրական. —Խառն. —Ազգային լուրեր. —Բողաքական. — Զը կրցինք հասկնել — Թղթակցութիւն ի Միջագետաց. (Շար և վերջ) —Գրական և կրթական շարժում Բ. (Գրոսէր Աստիմ.)—Հայ Կրթական Միութիւն. —Աշխարհիս ամենածեր մարդը. — Դրամական.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ 10 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այս առաւօտ հասած հեռագիրք

Տըպլին 21 Հոկտ.

Իռլանտիոյ Լոնտոն Տէրրի և Տըրօհետա քաղաքները զինուորական օրէնքի տակ դրուեցան։

Լոնտրա 22 Հոկտ.

Հողային միութեան մասնախումբը կառավարութեան հրատարակած յայտարարութեան առթիւ զեկուցում մը ղրկեց միութեան անդամոց ազդարելով որ հրապարակային գումարումներէ զգուշանան։

Վիէննա 22 Հոկտ.

Իտալիոյ Ումպէրթոյ թագաւորն ամսոյս 27ին հոս պիտի գայ։ Ընդհանրապէս կը կարծուի թէ այցելութեան նպատակն է Աւստրօ-Գերմանական դաշնակցութեան յարիլ։

Վիէննայէն Իտալիոյ թագաւորը Պէրլին պիտի երթայ կայսեր հետ տեսակցելու։

Բոլոր Աւստրիական մամուլն այս այցելութիւնը նպաստաւորապէս կ'ընկալէ իբրև երաշխաւորութիւն խաղաղութեան։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հինգշաբթի օրը Թրիէսթէէն 17 Գերմանացի երկրաչափներ և ուղևորներ եկան մայրաքաղաքս։ Կ'ըսուի թէ ասոնք Ջանիթա, Վոլոսի և Սելանիկ և Եպիրոսի և Մակեդոնիոյ ուրիշ նաւահանգստաց համբարելով, քննութիւններ կատարեր են ի հաշիւ Գերմանական ընկերութեան մը, որ վերջերս Պերլինի մէջ կազմուած է Թուրքիոյ և Հելլենական գաւառաց մէջ հանքեր բանեցնելու նպատակաւ։

— Լէվընթ Հէրըլտ կը գրէ թէ Կ. Պոլսոյ մէջ սպանդանոցներ չը հաստատուելուն և ոչխարներն ու կովերն քաղ մեծի մասին բուն իսկ քաղաքին մէջ մորթուելուն պատճառն այս է որ Պետական խորհուրդը միշտ մեծ գումար մը պահանջած է ամեն անոնցմէ որք ուզեր են իրենց վրայ առնուլ սպանդանոց հաստատելու գործն։ Այդ հայրենասէր խորհուրդը, պետութեան եկամուտներն աւելցնելու փափաքով, միշտ 25,000 ոսկւոյ տարեկան տուրք մը պահանջած է արտօնութիւն տալու համար։ Այս գումար, շատ մեծ է, մանաւանդ հիմա որ, 10 տարի առաջուանին հետ բաղդատմամբ, աղքատութիւնը չատցած է, և Կ. Պոլսոյ մէջ սպառուած մսին քանակութիւնը կէս առ կէս նուազած է գրեթէ։

— Վագըրթ կ'իմանայ թէ Մինթէֆիգցի Գասըմ փաշայի տան մէջ դիակը գտնուած աղախնոյն նըկատմամբ պէտք եղած պաշտօնագրերը Պաղտատ ղրկուեր են Կ. Պոլսոյ ընդհանուր դատախազէն, և կը յայտնէ թէ քննութեանց արդիւնքը պաշտօնապէս պիտի ծանուցուի։

— Չորեքշաբթի օրը վերին Վոսփորի գիւղերէն մէկուն մէջ տեղի ունեցած սիրային արկածը թէև ժամանակին լսած էինք, սակայն ազգային Նշանաւոր գերդաստանի մը պատահած դժբաղդութիւնն յարգելով լռութիւն պահեցինք։ Երէկուան լրագիրք այս դաղտնեաց քօղը վեր առած լինելով արդէն, հարկ չը մնար մեզ այլ ևս գաղտնի պահելու մեր ստացած մանաւոր տեղեկութիւններն։

Հարիւրապետ Բ. . . Ռուս պաշտօնատար որ Պէօյիւքտէրէի Ռուսական դեսպանատան կցորդ եղած էր, երեք տարիէ ի վեր օրիորդ Տ. Ի սիրահարած լինելով, աղջկան հօրմէն կը խնդրէ օրիորդն ի կնութիւն. հայրը կը մերժէ, վախնալով որ մ'գուցէ բախտախնդիր օտարականի մը պատահած լինի։ Այս մերժման վրայ տեղի ունեցած է օրիորդին առևանգումն հայրենի բնակարանէն և իսկոյն Ռուսական պսակով ամուսնանալն։

Մեք մէկ կողմանէ կը ցաւիմք որ այսպիսի գայթակղութեան մը գլխաւոր դերակատարն եղած լինի Ռուսական կառավարութեան պաշտօնատար մը, յորմէ լաւագոյն ընթացք մ'ակնկալելու իրաւունք ունէինք, և միւս կողմէ կը ցաւիմք որ մեր իգական սեռի բարոյական դաստիարակութիւնը դեռ անխնամ կը մնայ, և վէպերն ու պարահանդէսները կը շարունակեն իրենց դառն պտուղներն ընծայել ազգին։

— Այս առաւօտ Քիւչիւք Չէքմէճէէն երեք կաթնավաճառ Կ. Պոլիս եկած ժամանակ, դէմերնին չորս մարդ ելնելով, երկուքը կը կողոպտեն, իսկ երրորդը դէմ կը դնէ, գողերն սարճանակ պարպելով անոր հետ կռուի բռնուած միջոցին՝ կողոպտեալ երկու ընկերք կը փախչին, առանց իրենց երրորդ ընկերին վիճակին վրայ տեղեկութիւն մ'ունենալու։ Կողոպտեալ երկու կաթնավաճառք 37 Օսմանեան լիրա ունէին իրենց վրայ։

— Աւստրիոյ կայսրն Հոկտ. 11ին (սեպտ. 30) ցաւակցական այցելութիւն մը տուաւ վախճանեալ Պ. Հայմէրլէի այրւոյն։

Ն. Կ. Վեհափառութիւնն Հոկտ. 13ին օրն ալ Պ. Հայմէրլէի յուղարկաւորութեան ներկայ գտնուեցաւ։

— Մէմորիալ Տիբլոմաթիք կը հաւաստէ թէ Անգլիա վերջնագիր մը ղրկեր է Պօերաց՝ պահանջելով որ վերջին դաշնագիրն ընդունին, ապա թէ ոչ՝ թշնամութիւնք անմիջապէս պիտի վերսկսին։

— Վիքթոր Հիւկոյ յոկ իւր գրուածոց մէջ աղքատասէր չէ։ Փարիզի վերջին լրագիրք կը ծանուցանեն թէ մեծանուն բանաստեղծը 10,000 ֆրանք նուիրեր է տեղւոյն աղքատաց։

— Թայմզ լրագրին Փարիզի թղթակիցն, որ միշտ լաւ տեղեկութիւն ունի Ֆրանսական գործոց վրայ, կը ծանուցանէ թէ այն նոր նախարարութեան մէջ, զոր պիտի կազմէ Պ. Կամպէթթա, Կ. Պոլսոյ դեսպան Պ. Թիսոյ արտաքին գործոց նախարար պիտի լինի։

— Ռուսիոյ մէջ Տպագրական Տեսչութիւնն երկրին լրագրաց արգիլած է Զարին ուղևորութեանց վրայ յուրեր հրատարակել։ Արգելքին բուն նպատակն է Ռնչակոնաց տեղեկութիւն չտալ Ռուսիոյ կայսեր Աւստրիոյ կայսեր հետ ընելիք տեսակցութեան տեղւոյն և ժամանակին վրայ։

— Ռուսիոյ ներքին գործոց նախարար կոմս Իկնաթիէֆ վերջերս շրջաբերական մը ղրկեց նահանգապետաց և գաւառապետաց, իրենց ուշադրութիւնն հրաւիրելով հակահրէական շարժման վրայ, որ Ռուսիոյ զանազան մասանց ժողովրդեան մէջ կը յայտնուի, և որ, նախարարին կարծեաց համեմատ, արդիւնք է Հրէից վաչխառութեան և զանազան դրամական ձեռնարկութեանց։ Կոմս Իկնաթիէֆ կը յանձնարարէ կառավարչաց տեղական քննութիւններ կատարել, օրինաց մէջ այնպիսի փոփոխումներ մտցնելու համար, որ Հրէից այս վնասակար գործունէութեան առաջքն առնուլ հնար լինի։

— Միացեալ Նահանգաց հանգուցեալ նախագահ Կարֆիլտ զօրավարն ազքատ գոյով, Ամերիկեան ժողովուրդն իւր համակրութեան գործնական մի փորձ տուաւ անոր բնտանեաց համար հանգանակութիւն մը բանալով, որոյ արդիւնքն եղած է 400 հազար տոլարի մօտ գումար մը, որ Տիկին Կարֆիլտ պիտի նուիրուի։ Այս առթիւ, Ամերիկեան լրագիրք կը ծանուցանեն թէ Միացեալ-Նահանգաց առաջին նախագահ Ուաշինկթոն 800 տոլար թողած էր, Ճոն Ատամս՝ 75,000. Ճէֆէրսըն ո'րքան աղքատ մեռաւ որ եթէ Միացեալ-Նահանգաց խորհրդարանը 20,000 տոլար չյատկացնէր անոր գրատունը գնելու, պարտքերն անվճար չվճարած պիտի մեռնէր։ Մատիսըն թողած է 150,000 տոլար։ Հաջակաւոր Մոնրօէ՝ աղքատ մեռաւ, և ազգականներն բրին յուղարկաւորութեան ծախքը։ Ա. Ք. Ատամս՝ 55,000 տոլար. Ճաքսըն՝ 80,000. Ճոն Պիւրէն՝ 400,000. այս չ…ջիւնը միայն պաշտօնէ եղած միջոցին աւելաւ բոլոր թոշակներն, որոց գումարն էր 100,000 տոլար։ Փոլք՝ 150,000 տոլար. Թէյլըր՝ նոյնչափ. Ֆիլմօռ՝ 200,000 տոլար. Փիըրս՝ 50,000. Պիւքէնըն՝ 200,000. Լինքըլն՝ 75,0000. վերջապէս, կրանթ զօրավարին նախորդ Ճոնսըն նախագահ ալ 73,000 տոլար թողած են։

— Թայմզին Թունուզի թղթակիցն Հոկտ. 10 թուով հետևեալ տեղեկութիւններն հեռագրած է Թայմզ։

«Պէյին նախարարաց վերջին խորհուրդներուն մէջ Ֆրանսական զօրաց Թունուզի գրաւումն և Խայրուանի վրայ արշաւանքն երկար վիճաբանութեանց յետոյ՝ սկզբամբ ընդունուեցան։ Հետևաբար կանոնաւոր պայմանագիր մ'ստորագրուեցաւ քաղաքին գրաւման համար։ Սոյն պայմանագրով Ֆրանսացիք կը խոստանան մզկիթները մնալ դանէ մի՝ որ այժմ չգործածուիր, որ և է յաղթական ցոյցէ զգուշանալ, մզկիթաց սրբութիւնն յարգել և արաբական թաղերը պահակախումբ չղրկել առանց բնիկ ոստիկանութեան պաշտօնին ընկերակցութեան։ Այս ամենն ընդունուեցաւ, որպէս զի երկրին մէկ մասը չարուի Ֆրանսայի, ինչպէս որ կը պահանջէր Ֆրանսա, և Թունուզի առաջին նախարարը բացարձակապէս մերժած էր։

«Պ. Ռուսթան շրջաբերական մը ղրկեց հիւպատոսաց, իրեն ստորագրեալ իբրև միայն պաշտօնեայ Ֆրանսայի և պատուիրակ Պէյին, ծանուցանելով Թունուզի գրաւումն իբրև զինուորական և պաշտպանողական միջոց։ Իտալիոյ առժամեայ ընդհանուր հիւպատոս Պ. Ռիպոտի՝ շրջաբերականն ստացած լինելուն համար ընկալագիր ստորագրել յանձն չառաւ, և քիչ մը վերջն՝ իտալական հիւպատոսարանին առաջին թարգման Պ. Բէնթիւոլիի Պէյին ներկայանալով՝ հանդիսաւոր և սաստիկ բողոքագիր մը մատոյց՝ ստորագրեալ ի Պ. Ռիպոտիէ՝ յանուն իտալական կառավարութեան՝ ընդդէմ զինուորական գրաւման Թունուզի, գրաւում մը, զոր 1868ին Իտալիոյ հետ կնքեալ պայմանագրին հակառակ կը համարի և հետևանացը պատասխանատու կը բռնէ զՊէյն։

«Թունուզ բնակեալ իտալացիք, երբոր լսեցին զայս, իտալական հիւպատոսարանը դիմելով ջերմ շնորհակալութիւն յայտնեցին Պ. Ռիպոտիի իւր ըրած ազդու բողոքանաց համար։

«Պ. Ռիպոտի միանգամայն մեծածաւալ հաւանական պահանջեց ինպաստ ընտանեաց այն իտալացւոց, որք վերջին ժամանակներս սպաննուեցան Թունուզի գաւառաց մէջ։»

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այսօր, ինչպէս որ ծանուցուած էր, Ս. Պատրիարք Հօր անուան տօնախմբութեան առթիւ պաշտօնական ընդունելութիւն կատարուեցաւ Պատրիարքարանի մեծ սրահին մէջ։ Եկեղեցւոյ ժամերգութենէն յետոյ, Ս. Պատրիարքը բազմամբ եպիսկոպոսաց և վարդապետաց ուղեկցութեամբ եկաւ ընդունելութեան սրահն, և անմիջապէս ներկայ եղող պատուաւոր ազգայինք, սեղանաւոր, վաճառական, դատաւոր, խմբագիր և այլն, հետզհետէ շնորհաւորեցին Ն. Ս. Օրհնութեան տօնը։

Ս. Պատրիարքը պարագային յարմար բանախօսութիւն մ'ըրաւ համառօտ, յորում այս օրուան տօնելի Ս. Ներսէսաց ազգասիրութիւնն, ուսումնասիրութիւնն և այլ ընտիր բարեմասնութիւնները դըրուատեց պերճախօս լեզուաւ։ Ցետոյ էտէտ շաքար և սուրճ մատուցուեցաւ բոլոր ներկայ գտնուողներուն։

Ընդունելութիւնը կը շարունակի ցարդ։

Վարչական խորհուրդն յետ երկամսեայ լռութեան յառաջիկայ երեքշաբթի օր, և Քաղաքային ատեանն ուրբաթ օր նիստ ունէին ի Պատրիարքարան։

Վենետիկէն եկած արժանահաւատ տեղեկութիւնք կը ծանուցանեն թէ անցեալ սեպտ. ամսոյ մէջ գումարեալ Աշխարհագիտաց ժողովոյն մէջ, ուր ներկայ են եղեր Պ. Քիբէրթ, Պ. Տը Լէսէբս և այլ մեծանուն աշխարհագէտք Եւրոպիոյ և Ամերիկայի, Մխիթարեան Միաբանութեան բազմաշխատ մշակներէն Հ. Ղեւոնդ Ալիշան Հայ քերթողն և քաջ աշխարհագէտն, որ ի հանդէս դրած էր անդ իւր նոր յօրինած Հայաստանի աշխարհագրութեան մի քանի քարտէսներն, Հայոց ազգին անցելոյն և ներկային վրայ Ֆրանսերէն լեզուաւ խիստ սրտաշարժ բանախօսութիւն մ'ընելով՝ բոլոր գիտուն ունկնդրաց ուշն յինքն գրաւեր է երկու ժամէ աւելի։ Բանախօսութեան միջոցին սիրող ամենախորին լռութիւնն և ի վերջոյ եռանդագին ծափահարութիւնք Հայ-Քերթող-աշխարհագիտին յոյժ պատուաբեր դիրք մ'ընծայեր են այնքան համբաւաւոր գիտնոց մէջ՝ ցոյցամ աւեւր են Ժողովոյ նիստերը։

Ժողովը տեղի ունեցեր է Դուքսերու հինաւուրց հոյակապ պալատան ընդարձակ սրահն ի ներկայութեան հազարաւոր ունկնդրաց։

Երէկ ծանուցինք թէ ազգասէր Հայ մը Խասգիւղի մէջ մսավաճառանոց մը բանալու մտադիր է ի նպաստ Միացեալ Ընկերութեանց։ Գոհութեամբ կ'իմանամք նաև թէ Օրթագիւղի բնակիչներէն Պ. Մովսէս Փափազեան անուն ազգայինն, որ քաջածանօթ է հաշուական գործողութեանց, ծխախոտի ընդարձակ գործի մը վրայ հանճարեղ ծրագիր մը պատրաստեր և Ազգ. Հիւանդանոցի Պատ. Հոգաբարձութեան ներկայեր է ի քննութիւն։

Ցիշեալ ծրագիրն, ըստ վկայութեան ձեռնհաս անձանց, իրական մեծագումար շահ մը կը թողու գլխաւորաբար Ազգ. Հիւանդանոցին, և մասամբ Միացեալ, Ազգանուէր և Դպրոցասէր Հայուհեաց ընկերութիւններուն։

Մանրամասնութիւններն յետոյ կուտանք։

Մշոյ Ս. Կարապետի վանուց վանահայր Գեր. Մամբրէ Եպիսկոպոս հրաժարած լինելով իւր պաշտօնէն, Ս. Պատրիարքն յանձնարարեց վանահօր՝ որ մինչև խնդիրն Ազգային Վարչութեան կողմէ որոշուի, շարունակէ իւր պաշտօնն։

Պայազիտէն Պատրիարքարան հասած տեղեկութիւնք կը ծանուցանեն թէ տեղւոյն Ս. Յովհաննէս վանքը յարձակում մը կրեր է Ջէրքէզներէ։ Այս Ջէրքէզները տասն և հինգ հոգի են եղեր թուով, համակ սպառազէն, և սեպտ. 5ին վանքին վրայ խուժելով, նախ ուզեր են ձեռք անցունել Պայազիտի Առաջնորդն, որու դէմ կ'երևի թէ մասնաւոր ատելութիւն մ'ունին եղեր։ Սակայն իրենց խուզարկութիւնն ի դերև ելեր է, և չեն կրցեր գտնել զայն։ Ասոր վրայ չարագործք վանքին մէջ գտնուողներն հարուածեր և կողոպտեր են, և մեկնած ժամանակնին ալ արօտին մէջ արածուող գիւղացւոց եօթն ձիերն յափշտակեր են։

Գանակոծեալներուն մէջ կը գտնուին նաև Միացեալ Ընկերութեանց վարժարանաց տեսուչ Պ. Քաջբերունի և Պ. Սիսակ։

Ամասիայէն եկած նամակներ կը ծանուցանեն թէ Գեր. Եղիսեան սրբազան՝ Վարչութեան որոշման հակառակ՝ կը շարունակէ մնալ Ամասիոյ մէջ, և նոյն գաւառէն եկած տեղեկութիւնք դառնապէս կը գանգատին յիշեալ Եպիսկոպոսին դէմ, որ ժողովրդեան մէջ երկպառակութիւն կը յարուցանէ, տեղական կառավարութեան առջև իրենց դէմ դատեր բանալ կուտայ, որոց շատերուն ինք անձամբ կ'առաջնորդէ, վերջապէս վիճակը վեր ի վայր յուզելու կ'աշխատի, որպէս զի ինք միայն մնայ զօրաւոր և բռնանայ նոյն վիճակին վրայ։

Իրաց այս վիճակէն օգուտ քաղել ուզեր են Ճիզուիթ կրօնաւորներն և Ամասիոյ մէջ եկեղեցի մը և դպրոց մը կառուցեր են, ուր ձրի ուսում պիտի մատակարարեն։ Բողոքականք ալ Մարզուանի մէջ նոր դպրոց մը հիմներ են։

Անգլիական կարևոր լրագրոյ մը վերջին թիւերէն միոյն մէջ Դեռոէնթոռնեռհո … Հայ խորագրով ընդարձակ յօդուած մը կայ, զոր գրած է «Արմենիոյ մէջ բնակած թղթակից մը»։ Մեր յառաջիկայ թուով կ'սկսինք ընթերցողաց ներկայել անոր ամբողջ թարգմանութիւնը։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Պիզմարք իշխանին ծանուցեալ Շրջաբերականը՝ նախընթաց շաբթու վերջին օրերուն մէջ, ինչպէս նաև ներկայ շաբթուս մէջ, դիւանագիտական ակմբոց գլխաւոր զբաղումն եղած էր ։ Վարձինի մենակեացը շատ չախորժիր խորհրդարանական սովորութիւններէ ․ և իր քաղաքական ձեռնարկներուն վրայ ժամուն ընդհանրապէս շատ ուշ տեղեկութիւն կ՚առնու ։ Այս ըսել է թէ մեք ալ դեռ ստոյգ բան մը չենք գիտեր մեծանուն քաղաքագիտին ներկայ գործողութեան վրայ ․ բայց մի քանի կէտեր արդէն ճշդուած կրնան համարուիլ ։ Նախ, ընդհանրապէս կ՚ընդունուի թէ Պիզմարք իշխանին այդ Շրջաբերականն Արեւելեան գործոց կը վերաբերի ․ և թէ, որ աւելին է, Արեւելեան խնդրոյն ներկայ վիճակին ու պահանջմանց պատշաճ մի հանգամանք ունի ։ Ասկէ անդին, ամեն ինչ ենթադրութիւն է, և ընթերցողք լաւ կ՚ընեն եթէ հաւատ չընծայեն ամեն զրոյցի ։ Օրինակի համար, կը յիշեցուի թէ Պիզմարք իշխանն յառաջագոյն հաւանած էր Անգլիական նորակազմ պաշտօնէութեան ծրագրին, որուն համեմատ, Արեւելեան խնդրոյն անմիջական կարեւորութիւն ունեցող մասերը կարգադրելու համար, տէրութիւնք կարգաւ պիտի զբաղէին Սև Լեռան, Յունաստանի և Հայաստանի խնդիրներով ․ թէ այժմ, թէև Սև Լեռան և Յունաստանի խնդիրները վերջ գտած են, առկախ գործեր կան, որոց կարգադրութիւնը կրնայ յոյժ նպաստել Արեւելից վերջնական հանդարտութեան, և առաջքը վտանգաց անհետացման ։ Հետեւաբար, կ՚ըսուի թէ Պիզմարք իշխանն իւր Շրջաբերականին մէջ ակնարկած կրնայ լինել այդ նիւթոց ։ Այսպէս, հաստատելով թէ այդ Շրջաբերականի մէջ ուրիշ բան չէր կրնար գրուած լինել, ցուցնել կ՚ուզուի թէ յիշուած նիւթերն են ճիշդ պարունակութիւնն այս դիւանագիտական գրուածի ։ Ինչ և իցէ, ի բացակայութեան որոշ տեղեկութեանց, մեք այսչափ ինչ նշանակելով կը բաւականանանք, յուսալով որ, եթէ իրական բան մը կայ, ստոյգ տեղեկութիւնք չեն ուշանար, և առ այժմ կարեւոր կը համարինք որ, Շրջաբերականին պարունակութիւնը դեռ հասարակութեան չյանձնուած, կէս-պաշտօնական Վոսշ լրագիրը պէտք համարած է երկիւղ զգալու, և այդ զգացումը մատնող հատուած մը հրատարակելու Գերմանիոյ Առաջին Նախարարին նոր ծանուցագրին նկատմամբ ։

* *

Պարոն Ֆոն Հայմէրլէի յանկարծական մահուամբ, Եւրոպիոյ դիւանագիտական աշխարհը մի ծանր կորուստ ունեցաւ ։ Հանգուցեալ քաղաքագէտն Աւստրիական երկրորդ պատուիրակն էր Պէրլինի Վեհաժողովին մէջ, և վերջին երկու տարիներու մէջ ինք տնօրինած է իւր երկրին արտաքին գործերն, իբրև յաջորդ իւր նախկին պետին՝ Անտրաշի կոմսին ։ Իւր մահն, որ արդէն շատ կանխահաս էր, ըստ որում, երբ 75էն մինչև 83 տարեկան ծերունիներ ունինք իբրև քաղաքագիտական աշխարհի իշխաններ, Պ. Ֆոն Հայմէրլէ 53 տարեկան էր միայն, — անոր մահը, կ՚ըսենք, Աւստրիոյ քաղաքագիտաց կարգին մէջ բաց մը կը թողու, որ շուտով չպիտի կրնայ լցուիլ ․ և 1878ի միջազգային մեծ թատրերգութեան գլխաւոր դերասաններէն մին կ՚անհետացնէ բեմին վրայէ ։ Պարոն Ֆոն Հայմէրլէի դիւանագիտական կեանքը լի եղած է ընդարձակ փորձառութեամբ և ծանր պատասխանատուութեամբք ։ Եւրոպական այլ և այլ մայրաքաղաքաց մէջ պաշտօն վարած է, և երբեմն անդամակցած է Կ. Պոլսոյ Աւստրիական դեսպանութեան ալ ։ 1877ին Հռոմի դեսպան անուանեցաւ, որ թեթև պաշտօն չէ Աւստրիացւոյ մը համար ։ Երբ այս պաշտօնի վրայ էր, նշանակուեցաւ երկրորդ պատուիրակ Պէրլինի Վեհաժողովին ։ 1879ին, Անտրաշի կոմսն, 13 տարւոյ անընդհատ ծառայութենէ յետոյ, արտաքին գործոց պաշտօնէութենէն քաշուելու փափաք յայտնելով, Ֆրանչիսկոս Յովսէփ կայսրն հրաւիրեց զայն նշանակել իւր յաջորդն ։ Աւստրիոյ արտաքին գործոց նախարարի պաշտօնն առաջարկուեցաւ Քարոլի կոմսին, Աւստրիական դեսպան ի Լոնտոն, և երբ սա մերժեց՝ առարկելով թէ խորհրդարանական փորձառութիւն չունի, Պ. Ֆոն Հայմէրլէ յաջորդեց Անտրաշի կոմսին ։ Իւր պաշտօնն եղաւ գործադրել և ամրապնդել այս վերջնոյն սկսած քաղաքականութիւնն ։ Երբ Անտրաշի կոմսն հրաժարեցաւ, Պոսնիոյ գրաւումը կատարեալ էր, և Աւստրոյ-Գերմանական դաշնակցութիւնը, զոր այն ժամանակի Անգլիական Նախարար Լորտ Սալիսպըրի իբրև ուրախութեան լուր հռչակեց բանախօսութեան մը մէջ, կնքուած էր արդէն ։ Պարոն Ֆոն Հայմէրլէ նոյն ուղղութեամբ քալեց, և հարաւային-արեւմտեան Եւրոպիոյ հանդարտութեան և մեծ կայսրութեանց միջև կնքած բարեկամական յարաբերութեանց նայելով, յաջողած կրնայ համարուիլ ։ Անոր մահուամբ, Աւստրիա ձեռնհաս և հաւատարիմ Նախարար մը կը կորսնցնէ, բայց հաստատեալ քաղաքական հաւասարակշռութիւնը չենք կարծեր որ խանգարի ․ Քաղաքագէտն անհետացած է, բայց քաղաքականութիւնը կայ ու կը մնայ ։

Այդ քաղաքականութեան զօրութեամբ, Աւստրիոյ դէպ ի Սէլանիկ յառաջանալու գաղափարն, որ, ինչպէս երէկ տեսան ընթերցողք, վերջերս ա՛յնքան որոշ կերպիւ յայտնուած էր Թայմզի մէջ, ընդարձակ վիճաբանութեանց դուռ բացաւ Վիէննայի և Պէրլինի մէջ ։ Աւստրիոյ և Գերմանիոյ կէս-պաշտօնական լրագիրք զայրացան երբ տեսան թէ Անգլիոյ առաջին լրագիրը կը նկարագրէր, գրեթէ հաւանութիւն յայտնելով, իբրաց վիճակ մը, յորմէ օգուտ պիտի քաղէր Աւստրիա՝ Պալքանեան թերակղզւոյն մէջ, և Անգլիա՝ իւր Հնդկական ստացուածոց Եգիպտական ճանբուն վրայ ։ Բայց Թայմզ լրագրոյն Պէրլինի թղթակիցը կը հաստատէ թէ Պիզմարք իշխանն համամիտ է Թայմզի տեսութեանց ։ Իշխանը, Պէրլինի Վեհաժողովին ատեն պատուիրակաց ոմանց հետ մասնաւոր խօսակցութիւններ ունենալով, չէ ծածկեր իւր այս համոզումը թէ Պալքանեան թերակղզւոյ ապագայն Ռուսիոյ և Աւստրիոյ կը վերաբերէր, և թէ Անգլիա շահ չունէր այդ տէրութեանց միոյն, կամ երկուքին միասին, Դանուբի և Պալքանաց հարաւակողմն հաստատութիւնն արգիլելու մէջ, բաւ է որ Հնդկաստանի հանրածանօթ ճանբուն վրայ իւր շահերն ապահովէ ամենէն գործնական միջոցներով ։ Պիզմարք իշխանն այժմ ևս այնպէս կը խորհի եղեր, և արդեօք չպիտի հանէ եղեր՝ մի կողմէ Աւստրիական, միւս կողմէ Անգլիական ծրագրաց իրականացման ։

* *

Կը յուսինք որ պատերազմական տուգանքի նկատմամբ Ռուսիոյ պահանջմանց աւելի հինգշաբթի աւուր մեր քիչ մը տխուր տեսութիւնն անհիմն չէր բոլորովին ։ Մեք մի կէտ համարած էինք այդ խնդիրը՝ Ռուսոյ—Թուրք յարաբերութեանց ապագային համար ։ Յաջորդ օրն ստացանք Թայմզին անցեալ ուրբաթ աւուր (14 Հոկտ.) թիւն, յորում նոյն թերթին Կ. Պոլսոյ թղթակիցը սա տեղեկութիւնները կը հեռագրէ պատերազմական տուգանքի խնդրոյն վրայ ․ — "Տարակոյս չկայ թէ Բեդրսպուրկէն եկմտական յատուկ պատուիրակի մը Կ. Պոլիս գալըն աւելի գործօն վիճակի մը մէջ պիտի մտցունէ եկմտական բանակցութիւնները ։ Պ. Նովիքոֆ յոյժ ազդու լեզուով մը խնդրեց որ առանց այլ ևս յապաղման պատասխան տրուի իւր ծանուցագրին, և Դուռը կ՚աշխատի ելք մը գտնել այն դժուար կացութենէ յորում գտնուած է Հոկտ. 3ի ծանուցագրով ։ Դուռն այդ պաշտօնագրով թուած էր այն հասոյթներ զորս կրնայ յատկացնել իւր պարտատերաց և յայտարարած էր թէ Ռուսիոյ պատերազմական տուգանքն ալ առաջադրեալ եկմտական կարգադրութեան մէջ պիտի մտցուի ․ ուրեմն, հիմա չկրնար մերժել Պ. Նովիքոֆի խնդիրն, երբ սա կը պահանջէ որ պատերազմական տուգանքն ալ վերջապէս ի նկատ առնուի, և յիշուած հասոյթներուն մէկ մասն ալ այդ հաշւոյն յատկացուի ։ Անուղղակի տուրքերն և Արեւելեան Րումէլիի հասոյթից աւելցած մասն արժեթղթոց տրուեցան, Կիպրոսի հասոյթից աւելցած մասն ալ Անգլիա գրաւած է, այնպէս որ, յիշուած հասոյթներէ պատերազմական տուգանքի հաշւոյն համար Պուլկարիոյ հարկը միայն մնացած է ։ Ռուսիա կը պնդէ որ այդ հարկ, մը նոր հասոյթ գոլով, չկրնար դրաւ տրուած լինիլ արժեթղթոց, և անշուշտ պիտի ընդունի զայն գո՛նէ իբր թերհաշիւ ․ բայց Պուլկարիոյ հարկն ալ ճիշդ այն հասոյթն է զոր Դուռն, յայտնի պատճառներով, չուզեր իւր կռուասէր դրացւոյն ձեռք յանձնել, Դուռը Բեդրսպուրկի դահլճին ներկայ ընթացքին մէջ խորամանկ միջոց մը կը տեսնէ հողային նոր ընդարձակման մը ։ Կ՚ըսուի թէ Ռուսիա թող պիտի տայ որ, նորակազմ իշխանութիւնն իւր հաշւոյն անցած հարկը տարուէ տարի չվճարելով, մեծաքանակ գումար մը պարտական լինի Պուլկարներն ալ, որք դրամ վճարելու շատ յօժարակամութիւն չունին, գոհ կը լինին ասկէ ․ բայց երբ կուտակեալ հարկերը մեծկակ գումարի մը հասնին, Ռուսիա կրնայ գրաւել Պուլկարիան, իւր առնելիքն ապահովելու համար ։ Արդ, թողլով Պուլկարիոյ հարկը, կարելի է մի ուրիշ հասոյթ նշանակել պատերազմական տուգանքին, բայց այն ատեն ալ Հոկտեմբերի Օսմանեան ծանուցագրին տրամադրութիւններէն դուրս ելած կը լինի Դուռն, և բարձրագոյն ակմբոց մէջ բնաւ չուզուիր որ այսպէս լինի, զի նոյն պաշտօնագրին տրամադրութիւններէն դուրս կարգադրութիւն մը տեսնելնուն պէս, ուրիշ կարգի պարտատերք ալ կրնան նորանոր հասոյթներ պահանջել իրենց հաշւոյն ։ Դեռ յայտնի չէ թէ Դուռն ինչ ելք պիտի գտնէ այս երկայրաբանութեան ․ Այն երկու հակասական զրոյցք, այսինքն, նախ, թէ Ռուսիա բացորոշապէս պահանջեր է Պուլկարական հարկն, և երկրորդ, թէ Ռուսիա չէ յիշատակեր իսկ այդ հարկն, սխալ են հաւասարապէս ։ Ռուսական ծանուցագրին առաջին մասին մէջ Պուլկարիոյ հարկն յիշուած է իբրև մին այն հասութից, զորս Դուռը գրաւի ներքև դնելու իրաւունք չունի ․ բայց Ռուս կառավարութիւնն, յետոյ յիշեցնելով թէ պատերազմական տուգանքի խնդիրը պէտք է ի նկատ առնուլ, իւր հաշւոյն թողուելու համար ո՛ և է հասոյթ չնշանակեր յատկապէս ։"

Այս տեղեկութիւնք բաւական որոշապէս կը ցուցնեն խնդրոյն վտանգներն, որոց վրայ պնդել պատշաճ չէ ։ Տխուր իրողութիւնն այս է սակայն, որ եթէ կառավարութիւնն ուզէ, որպէս իրաւունք ունի, իրեն համար պահել Պուլկարիոյ հարկն, ուրիշ նոյնչափ ընդունելի հասոյթ մը չկրնար ի փոխարէն տալ Ռուսիոյ ։ Իրաւ է, Պէրլինի Վեհաժողովը մի որոշում ունի, որ Ռուսիոյ կ՚արգելու նոր երկրակալութիւն ընել ի հաշիւ պատերազմական տուգանքին, և այս տրամադրութիւն կրնայ խաղաղեցնել զանոնք՝ որք կը վախնան թէ պարտամուրհակ մը ջնջելու համար Պուլկարիա կամ ուրիշ գաւառ Հիւսիսային կայսրութեան ձեռքը չիյնայ ։ Բայց քաղաքական վիճակն ա՛յնքան անկայուն է Եւրոպիոյ

ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԿՐԹԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄ

Բ.

ՓԱՐՈՍ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Ռուսահայք ո՛չ ևս ունին Փորձ և Մանկավարժական Բերթն, այն երկու լուրջ ամսաթերթներն որք գրական աշխարհին մէջ այնքան բարձր դիրք մը գրաւել տուին մեր Ռուսահայ եղբարց ։

Ռուսահայք՝ իբրև Հանդէս՝ այսօր միայն Փարոս Հայաստանի ունին, որ մանաւանդ իր ազգային պարունակութեամբն ամենայն քաջալերութեան արժանի հրատարակութիւն մ՚է ։

Ժամանակաւ գիրք մը կարդացած եմ Պատկերոց անպատկեր մատեան (Le livre des images sans images) անուամբ ․ այս անուան շրջմամբ՝ կրնայինք պատուական Զարմայր Մսերեանցի Հանդէսին ալ կոչել Պատկերազարդ անպատկեր մատեան ։ Զի Փարոս Հայաստանի խմբագիրք ընդհանրապէս չեն օժտուած այն երանգալից ու կենդանալից ոճով, որ պատկերի տեղ ապաքէն կը բռնէ ։ Պատկերալից, ծաղկալից ոճով ամեն տեսակ նիւթոց վրայ կրնայ գրուիլ, թեթևագոյններէն մինչև ամենածանր նիւթոց վրայ ։ Հողագործութեան վրայ դասական ցամաք ոճով գրուած մը՝ միմիայն հողագործաց մէջ ընթերցողներ կը գտնէ ․ սակայն երբ Լամառդին է որ կը խօսի կամ կը գրէ նոյն նիւթոյն վրայ, հողագործութեան ամենէն օտար անձինք իսկ կը փութան ունկնդրել ատենաբանին կամ գնել ու կարդալ այն գիրքն ։ Ի՞ր արդեօք — զի Լամառդին ոչ միայն միտքդ կը գոհացնէ, այլ իբրև գերագանց Մատենագիր՝ երևակայութիւնդ ալ կը գրգռէ ու սիրտդ ալ կը յուզէ ։ Սոռանդայ կոհակաց նման միմեանց յաջորդող այն ներդաշնակ պարբերութեանց շնորհիւ՝ որոց իւրաքանչիւրն է մէն մի ճառագայթ մտացդ համար, կը փոխադրուիս՝ ինձմէն երաժշտութեան՝ այն հողին վրայ ուր յատկութիւններն ահա պիտի ճանչնաս, ուր յարմարութիւններն յօգուտ ի կիր արկանել պիտ՚ուսանիս, ուր պիտի սորվիս պարարտացնել ծոցն որպէս զի պարարտութեան ա՛յն ալ ընծայէ քեզ ժամանակին ։ Ես ահա չեմ հողագործ ․ սակայն ուստի՞ է որ ստէպ կը վերծանեմ Վիրգիլիոյ Մարոնի Մշակականն՝ այն ատաղձն որ հատուածներ անտի գող գիտեմ ։ Ուստի՞ է այս, եթէ ոչ Մշակականին այն յատկութենէն որ պատկերալից մատեան մ՚է, — թէև Լատիներէն, Ֆռանսերէն ու Հայերէն Մշակականներէս ոչ մին է պատկերազարդ ։

Անտարակոյս ինձ պիտ՚առարկուի թէ չէ Վիրգիլիոս կամ Լամառդին ամեն ոք ։ Կը հաւանիմ սակաւաթիւ ընտրելոց բաժինն եթէ է հանճարն ։ Սակայն կ՚առարկեմ ես ալ թէ բազումք, որք տաղանդ մ՚ունին, կրնային մշակութեամբ և համբերութեամբ դըրել այնպիսի եղանակաւ որ ընթերցողն ոչ միայն տաղտուկ չը զգայ, այլ և հաճոյք իմանայ գրուածն վերստին ախորժով կարդալ ։ — Այս գրական դասնք՝ զոր կը ջանամ գործադրել՝ պէտք չէ որ չափազանցօրէն առնուի ․ երբ ծաղկալից ոճ կը պատուիրեմ, կեղծ ծաղիկներուն բացարձակապէս դէմ եմ ։

Այս ոճով ահա, այսինքն ծաղիկներով, ճառագայթներով, լուսաւորներով, գոյներու ու ձայներու ներդաշնակութիւններով պատրուած ու ճոխացած ոճով կը փափագէի որ ծայրէ ծայր խմբագրուած ըլլար Փարոս Հայաստանի պատկերազարդ Հանդէսն՝ որ ի Մոսկուա կը տպուի, և որ պատկերներուն կողմէն առաջինն է Հայոց մէջ ։

Սակայն Փարոսի պատուարժան տնօրէնութիւնն ապաքէն կրնար յիշեցնել մեզ՝ թէ նորածին հրատարակութիւն մ՚է Մոսկուայ պատկերազարդ Հայ Հանդէսն ․ թէ չէ՛ կարող առ այժմ վարձատրել ազգին առաջին գրագէտներն՝ որք միայն բարոյական քաջալերով չեն ապրիր, այլ մնայուն հացով ․ թէ Փարոսի տնօրէնութիւնն՝ իր գործին տեւողութիւնն ապահովելու համար՝ ստիպուած է տակաւ առ տակաւ մեծցնել Հանդէսին ծաւալն ու ներքին արժէքն ։

Այսպիսի համեստ և անկեղծ յայտարարութեան մ՚առջև, կը մնայ մեզ անգամ մ՚ալ Հայոց ու Հայուհեաց ուշադրութիւնն հրաւիրել Տիկին Սոփիա Մսերեանցի հրատարակութեան վրայ, խոստափանելով որ իր այս վիճակին մէջ ալ ազգային լուսաւորութեան նպաստելու կոչուած է Փարոս Հայաստանին ։

* *

Փորձ, Մանկավարժական Բերթ, Փարոս Հայաստանի — այս երեք պարբերական հրատարակութիւններէն՝ որոց առաջին երկուքն ոչ ևս կը փայլին Հայոց գրական հորիզոնին վրայ՝ կը հետեւցնենք թէ գրական մեծ գործունէութիւն մը կայ Ռուսահայոց մէջ ։ Եւրոպական և Ասիական աշխարհաց մէջ տեղ կեցած՝ Ռուսահայ գրագէտք ու գրագիտուհիք փոփոխակի կ՚ուսումնասիրեն Արեւելքն և Արեւմուտքն, Եւրոպական լուսով Ասիական մութին ի բաց փարատելու ջանալով ․ ջանալով ի վեր հանել Ասիական ամենահին ազգի մը, Հայ ազգին կորուսեալ և անկորուստ յատկութիւններն, անհետացեալ փառքն և ապագայ փառաց տարրերքն, Հայոց սեփական ձիրքերն և ստացական ճոխութիւններն, Հայ ժողովրդեան ներքին թշնամիներն, այսինքն անտարբերութիւնն ու անմիութիւնն, և արտաքին թշնամիներն, այսինքն Քիւրդերն ու Չէրքէզներն ։

Ռուսահայք՝ Արեւմտեան ժողովրդոց մէջէն՝ իրենց գրակից Գերմանացւոց մանաւանդ համակիր և նմանող են ։ Ռուսահայ բազում գրագէտք և ուսուցիչք իբր երկրորդ հայրենիք կը նկատեն Գերմանիան ուր ուսում առած են ։ Գերմանացւոց այս մասնաւոր ուղեգրութեան շնորհիւ է որ Ռուսահայք՝ Թրքահայոց անփութութեան համեմատական փութով մը կը մշակեն Մանկավարժութիւնն, որ իբր առաջին հնոցն այսօր կը նկատուի Գերմանիան ։ Եւ Գերմանական դաստիարակութեան արդեամբ էր առաջին որ Ռուսահայոց մէջ ծնունդ առաւ Մանկավարժական Բերթն, որ վերայ խօսեցայ նախորդ յօդուածոյս մէջ ։

Այսպէս մանկավարժութիւն, բանասիրութիւն, ազգային և օտար գրականութիւն, պատմութիւն և այլ բարոյական գիտութիւնք ու գրական գիտութիւնք նշանաւոր ներկայացուցիչներ ունին մեր Ռուսահայ եղբարց մէջ ։ Որպէս ըսի, գրական մեծ գործունէութիւն կը տիրէ Տփղիսի և Մոսկուայի մէջ ։ Սակայն է՞ր լաւագոյն ուղղութիւն մը չ՚առնէր այդ գործունէութիւնն ․ է՞ր պարբերական հրատարակութիւնք որք լոյս կը տեսնեն Ռուսահայոց մէջ, խափանէին՝ քանի մ՚ամեր միայն լոյս սփռելէ յետոյ մնաց մէջ ։

Պէտք է, այո՛, որ փորձն վերակենդանանայ ։ Պէտք է որ Ռուսահայ մանկավարժք ալ կազմեն Եղիշէեան հայրենասիրական Մանկավարժական ընկերութեան, ինքնանուէր Հայոց վարժապետներ ու նիւթական ու բարոյական վիճակն բարւոքելու և վերանին հրատարակելու համար Մանկավարժական Բերթն ։

ԳՐԱՍԷՐ ԱՏՈՄ

մէջ, որ խոհեմութեան գործ է աչքի առջեւ ունենալ ամեն պատահականութիւն։

* * *

Թունուզի մէջ Ֆրանսայեաց ձեռնարկած գործն որ ըստ օրէ կը մեծնայ, և քանի մեծնայ, կը դժուարանայ միանգամայն։ Ինչ որ մի պարզ հովանաւորութիւն կամ թեւարկութիւն պիտի լինէր, մի զինուորական գրաւում եղաւ, որոյ շրջանակին մէջ մնացուցին ի վերջոյ Թունուզ քաղաքն ալ։ Անիշխանութեան չատ մօտ վիճակ մը կը տիրէ ուր որ Ֆրանսական զօրք չէ մտած դեռ, և ըստոյգ է այժմ թէ, հանդարտութիւնը վերջնականապէս հաստատուելէ առաջ, դեռ բաւական արիւն պիտի թափուի հնոյն Կարքեդոնի աւերակաց մօտ։ Թէ Արաբաց մտքին վրայ ինչ տպաւորութիւն պիտի ընէ Ֆրանսական զօրաց Թունուզի մայրաքաղաքը մտնելն և Խայրուան Սուրբ քաղաքին առաջադրեալ գրաւումն, անորոշ է դեռ։ Ի հարկէ, տարակոյս չկայ որ Ֆրանսացիք յետ պիտի մղեն ապստամբ ցեղերու յարձակումներն և բարեկարգութիւն պիտի վերահաստատեն իրենց գրաւած բոլոր տեղերը. բայց յոյժ տարակուսելի է որ ամբողջ ձեռնարկութեան իրական արդիւնքն արժէ սատանձնուած հոգնութիւններն ու եղած ծախսերն։ Առաջադրեալ Ֆրանսական հովանաւորութիւնը Ֆրանսական գրաւման առաջնորդեց, և գրաւումն ալ գուցէ երկպառակութիւն յառաջ բերէ։ Բայց դժուար է տեսնել թէ այս ամենը մէկէն ինչ դրական օգուտ պիտի արտադրէ Ֆրանսական ազգին համար։ Դժուար է նաև հասկնալ թէ, Թունուզի մէջ կառըտելով, ճէզայիրի սահմաններն ինչպէս կրնան ապահովուած լինել ընդդէմ հուղկահարութեանց յեղուզակաբարոյ ցեղոց, որք արդէն այս ընդհանուր խառնաշփոթութիւնը պատեհ առիթ կը համարին ամեն անկարգութիւն ի գործ դնելու և սոյնատիպ վրէժխնդրութիւններ յագեցնելու համար։

Առ այժմ, Թունուզի Ֆրանսական զօրքէ գրաւումը մեծ տպաւորութիւն ըրած լինել կը թուի Թունուզի Պէյին վրայ, որ կ'ըսեն թէ յոյժ վհատեալ է, և յայտարարեր է իւր Նախարարաց թէ կը փափաքի գործէ քաշուիլ, իշխանութենէ հրաժարիլ, և առանձնութեան մէջ ապրիլ, եթէ մի փոքրիկ եկամուտ ապահովուի իրեն։ Պէյը ծեր մարդ մ'է, և թէպէտ քիչ չատ բարոյական զօրութիւն կրցած էր պահել ցորչափ իւր մայրաքաղաքը զերծ կը մնար օտարազգեաց ոտնակոխ լինելէ, բայց կը թուի թէ բարոյական ակարութիւնն ալ ֆիզիքականին հետ միացած է այն պահուն յորում ծերունի իշխանը կը տեսնէ Ֆրանսական զօրաց յաղթական արշաւանքը քաղաքին մէջ, և Ֆրանսական տասնեակ թնդանօթաց զետեղումը նոյն իսկ իւր բերդերուն վրայ։

* * *

Թունուզէն բնական է անցնիլ Եգիպտոս. զի կարծողներ կան թէ Թունուզի և Եգիպտոսի վերջին դրդուութիւնք միևնոյն աղբիւրն ունին. երկու երկիրներու մէջ ալ խաղալեցնելիք բանն Արաբական դիւրազգացութիւնն է։ Բայց Եգիպտական խնդրոյն վրայ խօսելու արգելքը չվերցաւ տակաւին, թէ և "կոկորդիլոններու երկիրն" ոչինչ արտասովոր բան կը ներկայացնէ այժմ, և թէպէտ Նեղոսի ափանց վրայ հանդարտութիւնը չատոնց հաստատուած է արդէն։ Օրուան քաղաքական խրոզութիւնն Օսմ. կայսերական Թոմիսէր Նիզամի փաշային և Ալի Ֆուատ փաշային ի Գահիրէ ներկայութիւնն է հարկաւ։ Անոնց պաշտօնին մանրամասնութեանց նկատմամբ Լոնտոնէն, Փարիզէն և Վիէննայէն վերջին թղթաբերով մեզ եկած լրագրեր լի են տեղեկութեամբք և խորհրդածութեամբք. բայց Տպագրական Տեսչութեան հրամանն յարգելով, տակաւին բան մը գրելու չենք համարձակիր, թէ և, ինչպէս հաստատեցինք, երկիւղալի բան մը չկայ, որուն այս երկրի ժողովրդեան յայտնուելէն վախնալ արժէ։ Այս պահուս, Օսմանեան Թոմիսէրք ամբողջացուցած պիտի լինին իրենց Տեղեկագիրն Եգիպտական վերջին տագնապին վրայ, և զայն Վեհ. Սուլթանին զրկելէ յետոյ, վերջին հրահանգաց պիտի սպասեն։ Անոնց պաշտօնն Եգիպտական երկրին վրայ Օսմանեան տէրութեան գեր իշխանական իրաւունքը մի անգամ ևս հաստատելէ զատ, Եգիպտոսի թէ' կառավարութեան և թէ' ժողովրդեան ալ չատ օգտակար եղած լինել կը թուի. և եթէ զինուորականաց կողմէ չյուսացուած մի նոր շարժում չծագի, Եգիպտական խնդիրը սովորական վիճակին մէջ մտած կրնայ համարուիլ, և կը յուսանք թէ յանժամ խօսելու արգելքն ալ չուտով կը վերնայ։

Բ. Բ.

ՉԸ ԿՐՑԱՆՔ ՀԱՍԿՑՆԵԼ

Միացեալ Ընկերութեանց Տնօրէն Ժողովոյ Ատենապետը, Պ. Մինաս Չերազ, Վարժապետանոցի փակման նկատմամբ իւր խօսած վերջին ճառին մէջ, Ընկերութեան տնտեսական վիճակի մասին կը յայտնէր հետևեալ գաղափարներն, որք թէև ատենագրութեան մէջ անցած են, այլ չեն հրատարակուած դեռ ազգային մամլոյն մէջ.

« Կ'ուզեմ խօսիլ այժմ տնտեսական տեսակէտին վրայ ալ, ըստ կարի համառօտ։ Մենք հաւատք ունինք ազգին վրայ և Ընկերութեան տնտեսական վիճակի բարւոքումէն անյոյս չենք. սակայն ճշմարիտ է նաև թէ, եթէ Նախորդ վարչութեան կացութիւնը պահպանենք, այս տարի պէտք պիտի լինի մեզ գրեթէ 4,000 ոսկի, զոր գործածել կարենալու համար պէտք է մեզ պահեստցու 1,000 ոսկի ալ, ընդամենն 5,000 ոսկի, որոյ վրայ բարդելով պահեստէն խորուած 600 ոսկին, գումարը կը լինի 5.600 ոսկի, զոր հարկ պիտի լինի ճարել այս տարուան շրջանին մէջ։ Չը գիտենք թէ մեկ տարուան մէջ քանի' հատ պարահանդէս պէտք է տալ այս գումարը հայթայթելու համար, ընդունելով թէ մեկ պարահանդէսը կրնայ յաջողիլ։ Սոյգ է թէ Նախորդ վարչութիւնը մի քանի հասոյթի աղբիւրներ ցոյց տուած է, այլ մօտէն քննենք զանոնք, և պիտի տեսնենք թէ այդ յոյսերը Սուրբ Գրոց յիշած եգիպտական ջախջախ եղէգին կը նմանին գրեթէ։ Այսպէս է Այվազովսքիի ծովանկարը, որ Նախորդ Տնօրէն Ժողովոյ որով խոստացեալ հրատարակութիւնները չը կատարուելուն համար, այժմ Մանչեսթըրի մեկ անկիւնը կը մնայ անշահ, և զայն պահպանող անձն ալ ինքզինք պատասխանատուութենէ զերծ կը հռչակէ եթէ այդ նկարը արկածի մը պատահի. այսպէս է Կիլիկեան վիճակահանութիւնը, որ Նախորդ վարչութեան օրով կանգ առած է պետական արգելքի մ'առջև. այսպէս է մինչև աստիճան մը նաև Ռուսաստան, որ իւր նուէրները նուազեցուցած է Նախորդ վարչութեան օրէն սկսեալ, արհեստական ուղղութեան քարոզութիւնը լսելէ ի վեր. այսպէս կրնայ ըլլալ պարահանդէսն ալ, զոր անբարոյական հռչակեցին ազգային երկու առաջնակարգ թերթեր, Մասիս և Մանզումէ, և որոյ նկատմամբ նուազ համակրանք կ'երևայ այժմ ժողովուրդին մէջ։ Սակայն հաստատեալ անկեղծութեամբ կը յայտարարենք թէ կրնայ ըլլալ որ սխալինք մեր գուշակութեանց մէջ. կրնայ ըլլալ որ վաղը զոր օրինակ Պաքուէն մի քանի հազար րուպլի հաւաքուելով կամ Լոնտոնի մէջ մի քանի հազար անգլիական ոսկի հանգանակուելով մեզ զրկուի. այլ ապահովութիւն չունինք այս մասին։ Տնօրէն Ժողովը պարտաւոր է հեռատես լինել, զի պատասխանատուութիւն ունի իւր վրայ, մինչ մեր ընդդիմախօսները նոյնչափ պատասխանատու չըլլալով կրնան մեծ մեծ ջարդել. Նոքա կը նմանին ամուրիներու, մենք ամուսնացեալներու, եթէ ներելի է այսպէս խօսիլ. ամուրին անհոգ է մինչև աստիճան մը, մինչդեռ ամուսնացեալը պարտաւոր է ներկայէն զատ ապագայն ալ մտածել, իւր որդւոյն կրթութեան ծախքը, իւր աղջկան օժիտը նախապատրաստել։ Ուրեմն, եթէ անհրաժեշտ է մեզ խնայողութիւն, լաւագոյն է մեկ զրկանք պատճառել Վանայ մէջ քան տաս զրկանք զանազան վայրերու մէջ։

Զեմք կրնար ըմբռնել թէ, ինչո՞ւ «խնայողութեան» բառը այնքան խորդ կը հնչէ այսօր մի քանի Արարատեանց, որոց մին 40 ոսկիով Տփլիս գնացող պատուիրակի մը համար 300 ոսկի ճամբու ծախք կը պահանջէր մեր վերջին նիստերէն մէկուն մէջ։ Արարատեան Ընկերութեան 1877 ապրիլ 24ի նստին մէջ Գործ. վիր ժողովը յայտնած է թէ Գաւառի դպրոցին համար տարին 400 զրուչ ծախք պիտի ընէ. օգոստոս 28ի նստին մէջ ալ յայտնած է թէ Սիւրի դպրոցը [illegible]։ Այն Արարատեանք, որք այսքան խնայող էին երբեմն, ինչո՞ւ այժմ կը խորշին խնայողութենէ, առանց որոյ այս Ընկերութեան ապագայն կրնայ վտանգի ենթարկուիլ։ »

Ուրեմն, ըստ բացատրութեանց Տնօրէն Ժողովոյ, խնայողութեան պէտքն ալ մեծ դեր մը խաղացած է վարժապետանոցի փակման խնդրոյն մէջ։ Ստակ չը կայ, յոյսեր կան, կ'ըսէ Տնօրէն Ժողովը, և Թէրճէմանը Էֆքեարի մէջ դեռ ոմանք անվերջանալի յօդուածներ կը հրատարակեն Վարժապետանոցի փակմանը դէմ։ Եկամուտէ աւելի ծախք ունեցող ո և է Ընկերութիւն կը կործանի. Տնօրէն Ժողովը մեկ կողմէն հասոյթը աճեցնելու աշխատեցաւ և կ'աշխատի, և միւս կողմէն ծախքերը նուազեցնելու հարկ կը տեսնէ և զգալի խնայողութիւններ կ'իրագործէ։ Անձնական ոխ և կիրք չունեցող ո և է ողջամիտ անձ կրնա՞յ դատապարտել այս ընթացքը։ Տնօրէն Ժողովոյ և իւր հակառակորդաց տարբերութիւնը սա է որ նա կ'ուզէր Ընկերութիւնը փրկել, սոքա կ'ուզէին Վարժապետանոցը փրկել. նա կ'ուզէր նաւը փրկելու համար Յովնանը զոհել, սոքա կ'ուզէին Յովնանը փրկելու համար նաւը զոհել. և անշուշտ նաւուն մէջ Յովնանն ալ զոհ պիտի երթար վերջապէս։

Եթէ Վարժապետանոցին չը դպչէինք, 700 ոսկի կարենալ խնայելու համար պէտք պիտի լինէր գոցել տասնի չափ գիւղային վարժարաններ, որոց ծախքը թեթևագոյն է, և այն ատեն տաս զանազան հայաբնակ կեդրոններէ պիտի լսուէին այն ողբերն և բողոքներ որք լոկ հարուստ Վանէն կը լսուին այսօր։

Վանեցիք կը գրեն Տնօրէն Ժողովոյ թէ հանգանակութիւն բացած են Վարժապետանոցի շարունակութեանն համար և թէ գումարը 300 լիրայի պիտի հասնի։ Գէ՞շ եղաւ ուրեմն կեդրոնական Ժողովոյ որոշումը, որ ստիպեց զՎանեցիս տարին 300 ոսկի հայթայթելու, մինչդեռ ըստ Պ. Փորթուգալեանի տեղեկագրին' 6 ոսկի հազիւ կուտային ցարդ։ Ուրեմն ամեն տարի 300 ոսկի ի զուր վատնուած էր տակէ յառաջ։

Տնօրէն Ժողովը քանիցս յայտարարեց թէ պատրաստ է իւր յանձնարարել գործ մը շարունակել Վարժապետանոցը, եթէ հարկ եղած գումարը հոգացուի այն անձանց կողմէն որք կը ցանկան անոր շարունակութեան։ Թող ստակ տան ուրեմն անոնք որք կը քննադատեն այժմ։ Վարժապետանոցը երկինք ելած չէ. շէնքը կեցած է, աշակերտները և վարժապետները ողջ են, և մեկ հեռագիր կը բաւէ նորէն բանալու համար զայն։ Ստակ թող տան ուրեմն անոնք որ աղմուկ կը հանեն լրագրաց և հասարակութեան մէջ։ Թէրճէման, փոխանակ յարձակումներ ընելու, թող հանգանակութիւն մը բանայ իւր թերթին միջոցաւ, ինչպէս կ'ընեն պատուաւոր լրագիրներն քաղաքակիրթ ազգերու և մինչև իսկ մեր ազգին մէջ, Պ. Պօղոս Շաչեան, Սովելոց Պատ. Յանձնաժողովոյ արագագիր քարտուղարը, փոխանակ գիւղազնակատակերգական յօդուածներ խմբագրելու, թող հանգանակութիւն մը բանայ ի նպաստ [illegible], չը մոռնալով որ, եթէ Միացեալ ընկերութիւնք դրամական տագնապի մէջ են սովէն ի վեր, գլխաւոր պատճառներէն մին ալ սա եղած է թէ ազգը իւր նուէրները Սովելոց Յանձնաժողովին զրկած է, յայտարարելով թէ չէ կարող օգնել կրթական ընկերութեանց' սովի տևողականութեանն առջև։

Միացեալ ընկերութեանց բոլոր Տնօրէն Ժողովները յայտարարութիւններ հրատարակած են առ Ժողովուրդն ուղղեալ, կրկնելով թէ, եթէ առատ նուիրատուութիւն չը լինի, Ընկերութիւնը պիտի ստիպուի մի առ մի փակել իւր դպրոցներ։ Ո՞վ մտիկ ըրաւ այս անձկագին աղաղակներ. միթէ ժողովուրդը հարկ եղած չափովը նպաստեց. — Ոչ երբեք։ Ուստի, ինչ որ Նախահռչակուած էր, կատարուեցաւ. վարժարաններէն մին զոհ գնաց։ Այսօր նոյն դրամական անձկութիւնը կը շարունակէ, և, եթէ օգնութիւն չլինի, Ընկերութիւնը բնականաբար պիտի ստիպուի ուրիշ դպրոց մ'ալ գոցել. այս տողերը պիտի կարդան շատեր, և ոչ ոք ձեռքը քսակին պիտի տանի. և երբ օր մը Տնօրէն Ժողովը գայ և երկրորդ դպրոց մը փակելու առաջարկ բերէ, ո՞վ պիտի ըլլայ յանցաւորն։

Ուրեմն, փոխանակ ապերախտութեամբ Նախատելու Տնօրէն Ժողով մը որ իւր ժամանակը և աշխատանքը կրթութեան գործին նուիրելէ զատ, իւր գրպանէն զոհողութիւններ կ'ընէ ի սէր Ընկերութեան, ազգովին ճիգ մը թափենք և նպաստ հաւաքենք, որով միայն կարելի է պահպանել Ընկերութեան արդի 31 դպրոցներն և մինչև իսկ նորէն բանալ Վանայ Վարժապետանոցը, եթէ ժողովուրդը «գործով» ապացուցանէ իւր ջերմ փափաքը դորա շարունակութեան մասին։ Արդէն լրագրաց մէջ հրատարակուեցան Ընկերութեան Թաղային և Ծխական Կանոնագիրք. թող ամեն հայաբնակ թաղի և քաղաքի մէջ ազգասէրները այդ կանոնաց համեմատ գործի ձեռնարկեն, չը սպասելով որ դուրսէն նորանոր աղերսագիրներ ընդունին։ Հայաստանի և Կիլիկիոյ կրթական վերածնութեան գործը Պ. Չերազին կամ Պ. Այտինճեան անձնական գործը չէ, այլ ամբողջ ազգին կը վերաբերի։ Ուրեմն թող ամբողջ ազգը շարժի և գործէ, փոխանակ հանդիսատես ըլլալու և հրաշքի սպասելու։

Դեռ չկրցանք հասկցնել թէ խօսք պէտք չէ, գործ պէտք է, և Միացեալ Ընկերութեանց բոլոր դպրոցները պահպանելու համար տարին չորս հազար ոսկի պէտք է։

72 ԵՐԵՍՓՈԽԱՆՆԵՐԷՆ ՄԻՆ

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ի ՄԻՋԱԳԵՏՍ

(ՄԵՐ ՅԱՏՈՒԿ ԹՂԹԱԿՑԷՆ)

(Եդեսիոյ նամակին մնացորդը)

Պօզ-Օվայ գիւղախմբին մէջ, մինչ ի Կիսաբլուր (Եարըմ-թէփէ) գիւղ օգոստոս 27ին ճամբորդած և նոյն օր դարձած ատեննիս մեզ հանդիպող ամեն բարեմիտ ճամբորդք, յայտնելով որ այն կողմերն շրջագայող հրոսախմբեր անպակաս և ճամբաներ խիստ անապահով են, կ'ըստիպէին փութով վերջացնել մեր ճամբորդութիւն։ Զգալի նշաններ այս ստիպման կարևորութիւնը մեզ հասկցուցին. արագելով հասանք գիշերուան ժամ 1 1/2ին Պօզ-Օվայի Գարա-Բէօվիւ գիւղին այգեստանը, որ քաղաքէս 1 1/2 ժամ հեռաւորութիւն ունի։ Նոյն գիշեր անդ անցունել ուզեցինք, և ժամ 7ի միջոցին յանկարծ աւազակներ հոն այցելեցին, կարծես մեզ "բարի գալուստ" մաղթելու. բայց նոքա' Հայ այգեպանաց ճարտարութեան շնորհիւ' անդէն ձերբակալեցան։

Այս չաբաթ գիշեր ժամ 2ի միջոցներն քաղաքէս մեկնեցանք բազմաթիւ ուղեկցաց հետ Պօզ-Օվայի Գուզուլուկ գիւղն երթալու. երբ հասանք Մաշըգ ըսուած գիւղին մօտերն, մեզ ուղեկցող աւազակներ մութին մէջ նշմարուիլ սկսան. մեր ուղեկիցք կրակ ըրին աւազակաց վրայ, և այս վերջինք' առանց յաջողութիւն գտնելու' անհետացան։ Բայց Մաշըգէն 3-4 ժամ հեռուն' ի Խունճուզազ' աւազակք յաջողած էին անցեալ չաբթու Հայ մը կողոպտել։

Պօզ-Օվայ այն տեղն է, ուր քանի մը տարի առաջ պարկեշտ Հայ մ'սպաննուած էր։

Այժմ, երբ յաւէտ քան ուրիշ ժամանակներ, մեր չուրջն եղած Քիւրդք և Արաբք իրենց խլրտմանց արդիւնք զգալի կ'ընեն, այս կողմանց զինուորական պաշտպանութիւններէ զուրկ գտնուիլն իրաւամբ մտահոգութիւն կը պատճառէ։ Երբ այս տողեր կը գրենք, մեր միակ նկատումն է բարեխնամ կառավարութեան ուշադրութիւնն հրաւիրելով, իրաց վիճակին դարմանարար տնօրինութիւն մը խնդրել, նկատում մ' որ խիստ համաձայն է անշուշտ բարձանդաց կայսերական կառավարութեան։

Ասկէ առաջ ինչ տխուր անկարգութիւն որ ըրած էմ' Կարմունջ Հայկական գիւղի վիճակին նկատմամբ' այսօր աւելի իրաւացի է։ Օգոստոս 30ին այցելելով ի Կարմունջ' պատեհութիւն ունեցայ անգամ մ'ևս մօտէն քննել այն վիճակ' ուր մէջ կը գտնուէին տեղւոյն ազգայինք։ Կրթութեան կամ դպրոցի վերաբերեալ խօսք երբէք չկայ. եկեղեցւոյ շինութիւն թերկատար կը մնայ. նիւթական և բարոյական միասուց նժարն յանչափս ծանրացած է հոն. երկպառակութիւնն ամենայն սաստկութեամբ կը շարունակէ. իրարու դէմ հոգային կամ ուրիշ դատեր յարուցանել, իրարու կալ հրդեհել, զիրար կառավարութեան մատնել և սովորական դարձած բաներ են հոն։

Ցաւօք կը դիտեմ թէ մինչդեռ ամենէն բարձրաստիճան Թուրքեր Առաջնորդ Սրբազանի «հեղինակութիւնը» սիրայօժար կը յարգեն, չատ ցաւալի է որ Կարմունջցիք իրարու դէմ [illegible] միմեանց տուն քանդելու համար օտարաց դռներ կը թափառին։

Այս անգամ կարմնջցւոց մասին չուզելով աւելի քան զայս բան մը խօսիլ, իրենց համար «անմիջական խաղաղութիւն» կը մաղթեմ, ուր այժմ առաւել քան երբէք մեծ կարօտութիւն ունին։

* * *

Ազգ. Ս. Սարգսի վանուց բազմամեայ վանահայր Եդեսացի Նաւաթէնեան Արժ. Տ. Եփրեմ Ծ. վարդապետն ամսոյս 10ին, անցեալ Եշ. օր' ժամ 6ին վախճանեցաւ ի հասակի 84 ամաց. Յաջորդ օրը, վանքի եկեղեցւոյն Ս. Պատարագ մատոյց Արժ. Հ. Ռուբէն քահանայ, ու օծման և յուղարկաւորութեան արարողութիւններն կատարեցան ի ներկայութեան կրօնական դասուն և երկու սեռէ բազմաթիւ ժողովրդոց։

Գեր. Մխիթարեան սրբազան' հակիրճ' բայց իմաստալից դամբանական մ'արտասանելով Արժ. Հանգուցելոյն բարեմասնութիւններն հռչակեց, որոյ մարմինն ամփոփեցաւ ի նոյն վանս։

Երախտագիտական զգացումն պարտ կը դնէ մեր վրայ ըսել թէ Տ. Եփրեմ վարդապետ այն կարգի կղերականներէն էր, որք անձնական հանգիստ և այլ ամէն նկատում զոհելով ի սէր Ազգային կամ կրօնային չահուց, իրենց անձ տքնութեանց և տարագրութեանց կը մատնեն։ Տ. Եփրեմ վարդապետի աչքի զարնող թերութիւնն էր իւր դիւրագրգիռ բարկացողութիւնն, յատկութիւն մը, զոր աւելի վանական և կրօնական գործոց նկատմամբ իւր ունեցած նախանձայոյզ ոգւոյն արդիւնք կը համարիմ։

Վանուց եկեղեցւոյն նորաշինութեան և վանական զանազան չահուց պաշտպանութեան մասին' (յընթացս 56ամեայ կղերականութեան) Արժ. Տ. Եփրեմ Ծ. վարդապետի անխոնջ տքնութիւններն անուրանալի են. տքնութիւնք, որոց համար ժողովուրդն ԲԱԶՄԱՉԱՐՉԱՐ մակդիրն կ'ուտար Նորին սրբութեան։

Սոյն պատուարժան եկեղեցականին յիշատակն օրհնելով' հանգիստ կը մաղթեմ։

* * *

Անցեալ չաբթու Բերիայէն հոս հասան խումբ մը Պոլսեցի Հայ դերասանք և երկու դերասանուհիք։

Սոքա այս չաբաթ գիշերէն ի վեր սկսած են թատերական ներկայացումներ տալ նորաշէն «Խէլիլ պէյ» պանդոկին մէջ։

Կը փափաքինք որ այս դերասանական խումբն ըստ արժանւոյն քաջալերութիւն գտնելով չարունակէ իւր ներկայացումներ, որպէս զի Եդեսիա գէթ երկար ատեն թատրոն մ'ունեցած լինի։

* * *

Այն Հայք, որոց համար անցեալներն գրած էի թէ Հիւսնիւ Մանսուրի ճամբուն մէջ կողոպտըւած էին, նաև ծանրապէս վիրաւորուած են։

—Քաղաքիս Նորեկ ընդհ. դատախազն է Մէհմէտ էֆէնտին, որ աւելէ առաջ ի Մորայ մի և նոյն պաշտօն կը վարէր։

—Հանգուցեալ Ճէֆիդ փաշայի ազգականաց ընտանիքն ամսոյս 3ին առտի մեկնեցաւ ի Կ. Պօլիս. կառավարչի տեղակալն և այլ պաշտօնատարք բաւական ճանապարհ յուղարկաւորեցին։

—Աշխի օրն եկած հեռագրի մը համեմատ, քաղաքիս Նոր կառավարիչ Վսեմ. Բումի էֆէնտին, որ անապատի ճամբով կու գայ, 8 օրէն հոս պիտի կրնայ հասնիլ։

—Սրբոց Գողթին գիւղօրէից Պաշալէ և Եէնէիւ բուրդ-ուշէրենները մէջև ապստամբութեանց պատճառաւ թշնամութիւնք ծագեցան։ Քիչ մնացած էր որ վտանգաւոր կռիւներ տեղի ունենային, բայց բարեբաղդաբար Սրբոյ Գոյնագորհ յաջողեցաւ երկուստեք քանի մը խռովարար գլուխներ բանտարկելով վերահաս չարեաց առաջքն առնուլ։

ՀԱՅ ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Տէր.

Զանազան հզօրագոյն պատճառներ կը հարկադրեն զիս գալ հրաժեշտս մատուցանել յանդամակցութենէ Միութեանդ։

Ի վեր հանել այդ պատճառներն, գէթ առժամս, չհամարիմ ի դէպ։

Մի բան եւեթ ունիմ ասել, — Անուններ կան, որք խեղական են, և «յլը» որք առ երեւոյթս, որպէս և գործեր կան, որք ազգաշէն են, և «յլը» զի ազգ եղողք։

«Իւլա Անիլէ է Անիլէ, ձօմ ելէա ֆակօ է ֆակօ»։

«Վերջոս ձելմի, ուրեէբեէ մանէնի»։ (Խօսքերը կը մոռցին, գրութիւնք կը մնան։)

Աղաչելով, Տէր, որ հաճիք ընդունել այս առթիւ խորին յարգանացս հաւաստիքը՝ Պատիւ ունիմ մնալ միշտ

Ձերդ բարեացակամ

Մ. Յ ՍՐՎԱՃԵԱՆ

Մեծապատիւ

Կարապետ էֆէնտի Նիգամեան

Ատենապետ «Բերոյի Հայ Կրթական Միութեան» Ա.

ԱՇԽԱՐՀԻՍ ԱՄԵՆԱԾԵՐ ՄԱՐԴԸ

—o—

Լօնդօնում հրատարակվող Լանսէթ բժշկական շաբաթաթերթին հաղորդում են, որ Սալվաթօրում Բօգատա կոչված քաղաքում մի քաղաքացի խրատունք ունի այդ պատուի վերայ իր անուամբ այդ մարդը պէտք է 180 տարեկան լինի, բայց նրա դրացիները պնդում են, որ նա աւելի տարիքով է։ Նա կէս Սպանիական ծագումից է, անունը Միխայէլ Սօլիս, և նրա գոյութիւնը վկայում է դօկտօր Հէրնանդէզը, որին հաւատացրել են որ «բնակիչներից ամենածերը» երբ դեռ երեխայ է եղել, այդ մարդը իբրև հարիւր տարեկան է ճանաչուել։ Նրա 1712ին արած ստորագրութիւնը այն անձինքների ստորագրութեան մէջն են գտել, որոնք մի յայտնի վանք շինելու համար նուիրատուութիւններ են արել։ Դօկտօր Հէրնանդէզը պատահել է այս զարմանալի մարդուն այգիում բանելիս։ Նրա կաշին բոլորովին մագաղաթի նման էր. Նրա մազերը ձիւնի պէս ճերմակ, ինչպէս մի փաթեղ՝ մազերը ծածկում էին գլուխը։ Նա իւր երկարակեցութիւնը վերաբերում էր իւր հոգալի սովորութիւններին։ Նա օրը մի անգամ է ուտում մէկ կէս ժամի չափ, վասն զի նա հաւատացած է որ կէս ժամից աւելի կերածը 24 ժամուայ մէջ մարսել չի կարելի։ Նա սովորել է ամեն ամսի 1ին և 15ին ծոմ պահելու և այդ օրերը ոչինչ կարելի է չատ ջուր խմել։ Նա ընտրում էր ամենասընընդարար կերակուրները և ուտում էր ամեն բան սառը։—Նոյնպէս «Ալկեմայնէ տը Ցէյթունկ» թերթը հաղորդում է որ Պօմբէօում (Բրազիլիա) 1694 թուին ծնած, ուրեմն 187 տարին հասած Մուլաթ մինը մեռաւ է։—Ի հարկէ եթէ մեղանում էլ այդպէս չափաւոր ապրես, եթէ 180 տարեկան չը դառնաս, գէթ 80 տարի կ՚ապրես։ Բայց հարցմունք է թէ 40 տարի որ ապրում են՝ ի՞նչ են չինում, որ 80 տարի ապրելով ի՞նչ չինեն։

(Մեղու Հայաստանի)

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՊՕՐԹՈՒԼԻ ԵՂԲԱՐՑ
Օ ՊՈՆ ՄԱՐՇԷ

354, Բերա, Մեծ փողոց։ Հաստատեալ ի Կ. Պոլիս 1855էն ի վեր, կը ծանուցանէ իւր բազմաթիւ յաճախորդաց թէ իւր Սիւքիւրսալ (Չիւպէ) բնաւ չունի ոչ Բերայի մէջ, ոչ ի Կ. Պոլիս, և թէ իւր վաճառատունէն դուրս ապրանք վաճառել չտար երբէք։

VICHY

ՎԻՇԻ

Վոլտէրեան, թուիւ 22, Պոլվար Մօնմարթր.

GRANDE GRILLE. — Աւշային ախտութիւնք, մարսողական ճանապարհաց հիւանդութիւնք լեարդի եւ փայծաղի խցումն, ներքին գործարանաց խցմունք, մաղձային քար եւայլն,

HOPITAL. — Մարսողական ճանապարհաց հիւանդութիւնք ստամոքսի, ծանրութիւն, դժուարամարսութիւն, ախորժակի պակասութիւն ստամոքսի, ջղացաւ, անմարսութիւն,

CÉLESTINS. — Երիկամանց և փամփուշտի ախտութիւնք, միզական աւազ եւ միզական քար, յօդացաւ, շաքարախտ (Տիապէթ), ալպումինային — միզական (Ալպիւմինիւռի)։

HAURTEIVE. — Երիկամանց եւ փամփուշտի ախտութիւնք, աւազ քար, յօդացաւ, շաքարամիզութիւն, ալպումակուց — միզական։

Աղբիւրին անունը պէտք է փնտռել շիշերուն քարսիւլին վրայ։

Ամեն դեղագործաց եւ դեղավաճառաց քով կը գտնուի։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

Ա. Մ. ՊԻԼԼՈՐԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ.

—o—

Կալաթա, Վոյվոտա ճամբուն, Կըլըճճի խանի դէմ, թիւ 38.

—

Եւրոպայէն բերել տրուող ուտելեաց և ըմպելեաց ազնուագոյն տեսակները կը գտնուին Պիլլորեան վաճառատան մէջ, որ Բերայի և Վոսփորի պատուաւոր ընտանեաց քով օրէ օր հաստատեալ համբաւ մ՚ունի։ Զօրութիւն, ազնիւ գինի, գարեջուր, թէյ, ազանդեղք, պաքսիմաթ, և այլն, եւայլն, առատութեամբ կը գտնուին։ Ամսականհաշիւ կը բացուի պատուաւոր ընտանեաց համար, և վարկով կը տրուի։ Ցանձնարարութիւնք (տօֆթէր) ալ կը կատարուին։ Գիմօղք գոհ եղած են ըստ ամենայնի, և կը յուսացուի որ նմանօրինակ եւրոպական վաճառատան դիմօղ ազգայինք, ուրախ պիտի լինին գտնելով Հայ վաճառատուն մը, որ նոյնչափ կրնայ գոհացնել զիրենք։ 8—2

ԿՈՒԶԷ՞Ք ՃԱՇԱԿԵԼ ԸՆՏԻՐ ԵՒ ՃՇՄԱՐԻՏ ՀԻՆ

ՔՈՆԵԱՔ

Գնեցէք միշտ այն որ կը կոչուի

Շ. ՊԱԺԻԷ ԵՒ ԸՆԿ.

ՔՈՆԵԱՔԻ

Մեծաքանակաւ վաճառատանը

Եւ որ կը գտնուի գինիի և ըմպելեաց գլխաւոր վաճառականներու, ինչպէս նաև գլխաւոր պարավաճառաց, ճաշարանաց և օթևանաց մէջ։

Թուրքիոյ համար միակ գործակալն են Զէրվաթի և Ցայեա ընկերք, Ղալաթիա, Ասա խան։

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ

Կ. Ս. ԽԻՒԹԻՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ

Կ. ՊՈԼԻՍ ՃԷՆԱԼ ՊԷՑ ԽԱՆ

"Կատարելութիւն":

ՄԻՍԻՍ Ս. Ա. ԱԼԼԷՆԻՆ

Աշխարհահռչակ Մազ Նորոգողը

(MRS. S. A. ALLEN'S WORLD'S HAIR RESTORER.)

Երբէք չվրիպիր նորոգելու Ալեւոր Մազը իր երիտասարդական գոյնին, ընծայելով անոր նոր կեանք, աճում, և փայլուն գեղեցկութիւն։ Իր արդիւնքը ստոյգ և կատարեալ է, շուտով վանելով ալեւորութիւնը։ Ներկ մը չէ։

Միշտ կը հաստատէ ինքնին իբր մազին բնական զօրացուցիչը։

Հարազատը միայն Կարմիր գոյն փաթոյթներուն մէջն է։

Գլխաւոր Մթերանոցը (Մաղազան) է,—

114 AND 116 SOUTHAMPTON ROW, Լոնտոն, Անգղիա։

Կը ծախուի ամէն Կեդծամավաճառներէն, Անու շահոտ Իւղավաճառներէն, և Անգղիացի Դեղավաճառներէն։

Կ. Պօլիս Ս. Քանդիւք եղբարց քով, Ցարմասի Պրիթանիք Բերա Մեծ փողոց և Նոմբնա Քարիւէնայի քով, Անգլիական մթերանոց, Եիւքսէք Գալտըրըմ Ղալաթիա։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա 10 հոկտ.

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ
(Օսմ. ոսկին 100 դրուշի հաշուով)

Լոնտրա 3 ամիս, դրչ	108.20	առ Անգլ. լիր
փարիզ 3 · Ֆր.	23.37 1/2	առ Օսմ. լիր

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՑ

Օսմ. քօնս. գոցուեցաւ	13 36
բացուեցաւ	16, 2
կէս օրին	16,
	Անգլ. լիր
Սօսիէթէ ժէնէրալ 6 0/0	5.10
» Օթօման	4.10
Կ. Պոլսոյ Պանքան	11.30
Քրէտի ժէնէրալ 6 0/0 Օսմ. լիր	6 30
փոխ. 1863 (Մալթոն) 6 0/0 Ֆր.	90,
» 1865 » 6 0/0	83,
» 1869 (Բիւնար) 6 0/0	81,
» 1872 (պօն աւէ թրէզօր)	26.50
» 1873 (Բիւնար) 6 0/0	80,
Ռումէլիի երկաթուղի	47,
Լաւրիում	138,
Թրամուայ Օսմ. լիր	390,
Թիւնէլ »	925
Հէլվաճիօղ	10
Ռէժօր — —	42 1/2

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ
(Օսմ. ոսկին 100 դրշէն) Դրշ.

Անգղիական ոսկի	109	12
Գաղղիական »	87	2
Բօլ	89	20
Ֆիօրին	51	5
Գաւաթին թուղթ 8 բալի 56 գրեք		
» արծաթ (Նոր)	91	10
Մէճիտիէի տարբերութիւն	7	18
Վեցնոց	124	20
Հինգնոց	207	
Հինգնոց (անկէա)	185	
Մէթալիք	203	
Պղինձ	625	

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Լոնտրա 21 հոկտ.

Անգղ. քօնս.	99
Օսմ. »	14 3/4
փոխ. 1865	17 1/4
» 1869	16 1/8
» 1871	72 1/4
» 1872	27
» 1873	15 7/8
» 1877	87
Պանք Օթօման	17 1/2
Ռուս. փոխ. 73ի	89 7/8
Եգիպտ. միացեալ	74 1/4
» արտօնաւոր	93 1/2
Տայրա Սանիէ	70
փոխ. Ռօչիլտ	93
փոխանակագիր փարիզի վրայ	25 68

— —

փարիզ 21 հոկտ.

Գաղղ. քօնս. 5 0/0	116.75
» » 3 0/0	84.32 1/2
Օսմ. քօնս.	15.10
փոխ. 1865 Ֆր.	—,
» 1869	85
» 1873	85,
Օսմ. Երկաթուղի	48 25
Պանք Օթօման	697.30
Քրէտի Լիօնէ	885,
Ռուս փոխ. 5 0/0 (1877)	93 5/16
» » Արեւելեան	62 3/8
Իտալ. քօնս.	89 20
Եգիպտ. միացեալ	377 50
փոխանակագիր Լոնտ. վրայ	25 32

— —

Վիէննա 21 հոկտ.

փոխ. Լոնտրայի վրայ	118 55
Ռումէլիի երկաթուղի	21 70

— —

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷԻ

ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐՈՒՆ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԺԱՄԵՐԸ

1881 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԻՆՉԵՒ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 31

ՊՈՍՖՈՐԷՆ ԻՋՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Առաւօտեան ելքեր

Ժամ		Թիւ
1	Ենիմահալլէն Մէգարպուրնու, Պէօյիւքտէրէ, Թարապիա. Ենիքէօյ (Ենիգիւղի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի և ժամ 1 1/2ին պիտի մեկնի)	32
1 30	Ենիքէօյ. Ստենիա Էմիրկ. Պօյաճըքէօյ. Ռ. Հիսար. Պէպէք. Արնաւուտգիւղի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի	19
2	Ռ. և Ա. Գավաք Ենիմահալլէ Մէգարպ. Պէօյիւքտէրէ. Քիրէճ. Թարապ. Ենիքէ. (Ուրբ. օրերը Էմիրկ. Ստէն. Պօյաճ. Ռ. Հիսար, Պէպէք)	33
2 30	Պէօյիւքտ. Ստէն. Էմիրկ. Պօյաճըքէօյ, Ռ. Հիսար, Պէպէք (Բացի ուրբաթէ)	20
3 15	Ենիմահ. Մէգարպ. Պէօյիւքտ. Թարապ. Ենիքէ (Ուրբ. օրերը Ստէն. Էմիրկէն. Պօյաճ. Ռ. Հիսար, Պէպէք)	18
4	Ստէն. Էմիրկ. Պօյաճ. Ռ. Հիսար Պէպէք —Բացի ուրբաթէ	19
4 45	Ենիմահ. Մէգր. Պէօյիւքտ. Թարապ. Ենիքէ. Ստէն. Էմիրկ. Պօյաճ. Ռ. Հիսար, Պէպէք, Արնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկ. Սիրքէճի (Ուրբաթ օրերը Սիրքէճի չպիտի հանդիպի)	32
6 15	Ենիմահալլէ. Պէօյիւքտ. Թարապիա. Պէյքօզ Բաչպ. Ենիքէ. Էմիրկ. Գանլըճա. Ռ. և Ա. Հիսար. Գանտ Արնավուտքէօյ, Չէնկէլք. Պէյլէր. Օրթաքէօյ, Գուզկունճուք. Պէշիկթաշ. Իսկիւտար	4
8	Ա. և Ռ. Գավաք. Ենիմահալլէ. Մէգարպուրնու. Պէօյիւքտէրէ Թարապեա. Պէյքօզ. Ենիքէօյ. Էմիրկէն. Պօյաճըքէօյ. Ռ. Հիսար, Պէպէք, Անաատուքէօյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ. (Ուրբաթ օրերը Ստէնեա։	20
9 45	Մէգարպուրնուէն Պէօյիւքտէրէ. Թարապիա. Ենիքէօյ, Էմիրկէն, Ռ. Հիսար Արնավուտքէօյ. Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ։	28

Կէսօրէ ետք

1 15	Արնավուտքէօյ. Գուրուչէշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ։	23
1 45	Արնավուտքէօյ, Գուրուչէշմէ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ։	22
2 15	Պէպէք. Արնավուտքէօյ. Գուրուչ. Օրթաք. Պէշիկթաշ. Գապաթաշ։	28
3	Արնավուտքէօյ. Գուրուչ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթաշ.	23
3 45	Արնավուտքէօյ, Գուրուչ. Օրթաք, Պէշիկ. Գապաթաշ։	28
4 30	Պէպէք, Արնավ. Գուր. Օրթաքէօյ, Պէշիկթաշ։ Գապաթաշ։	25
10	Արնավուտքէօյէն ուղղակի կամուրջ։	22
10 40	» » »	19

Ասիական եզերք

1 15	Արնավուտքէօյ. Վանիքէօյ. Չէնկէլքէօյ. Պէյլէրպէյ. Գուզկունճուք. Գապաթաշ։	4
1 30	Պէյքօզ, Բաչպաղչէ, Ռ. փ. մահ. Գանլըճա. Ա. Հիսար, Գանտիլլի։ Ժամ 2ին Արնավ. շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի.—Ուրբ. օրերը Վանիքէօյ, Չէնկէլքէօյ. Պէյլէրպէյ, Գուզկ։	21
2	Արնվ Գանտ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզ. —Բացի ուրբաթէ։	25
2 30	Պէօյիւքտ. Թարպ. Պէյքօզ, Բաչպաղչէ. Ռ. փ. մահ. Գանլըճա. Ա. Հիսար, Գանտ —Ժամ 3 1/2ին Գանտիլլի պիտի հաղորդակցի։ (Ուրբ. օրերը Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ Իսկ.)	34
3 15	Գանտ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ. Իսկ —Բացի ուրբաթէ։	22
4 30	Պէյքօզ Բաչպ. Ռ. փաշա մահ. Գանլ Ա. Հիսար, Գանտիլ Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Սիրքէճի. (Ուրբ. օրերը Գուզկ. Սիրքէճի չհանդիպելով)։	21
8 45	Պէօյիւքտ. Պէյքօզ, Բաչպ. Գանլ. Ա. Հիսար, Գանտիլլի. Վանիք. Չէնկէլքէօյ Պէյլէրպէյ. Գուզկունճ Իսկիւտար։ (Ուրբաթ օրերը Ռ. փ. մահ. հանդիպելով։)	25

ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ ԵԼՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Առաւօտեան ելքեր

Ժամ		Թիւ
2 30	Գապաթաշ Իսկիւտար Պէշիկթաշ. Գուզկունճուք. Օրթաք Պէյլ. Չէնկ. Արնվ. Գանտ. Ա. և Ռ. Հիսար, Գանլճ. Էմիրկէն, Ենիքէ Բաչպ. Պէյքօզ Թարապ. Պէօյիւք. Ենիմահ։	4
2 45	Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ, Արնավ. Ռ. Հիսար, Էմիրկէն, Ենիքէ. Թարապ. Պէօյիւքտէրէ, Մէգար. Ենիմահ.	32
3	Պէշիկ. Օրթաք. Գուր. Արնավ. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Պօյաճ. Ստէն. (Բացի ուրբաթէ)	19
5	Պէշիկ. Օրթաք. Գուրուչէշմէ. Արնավ. Պէպէք. Ռ. Հիսար, Պօյաճ. Էմիրկէն. Ստէն. Ենիքէ Պէյքօզ, Թար. Պէօյիք. Մէգարպուրնու. Ենիմահալլէ. Գավագլար։	20
6 30	Իսկ. Պէշիկթաշ. Գուզկունճուք. Օրթաքէօյ Պէյլէրպէյ. Չէնկէլքէօյ, Արնավուտքէօյ, Գանտ. Ռ. Հիսար. Գանլ. Էմիրկ. Ենիքէօյ, Թարապիա, Պէօյիւքտ։	25
8 10	Պէշիկ Օրթաք. Արնավուտք. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Էմիրկէն, Ենիքէ. Թարապեա. Պէօյիւքտէրէ, Մէգարպուրնու.	28
10	Պէպէք, Ռ. Հիսար, Պօյաճ. Էմիրկ. Ենիքէ. Թարպ. Պէօյիւքտ. Մէգրպ. Ենիմահալլէ։	32
10 40	Արնավ. Պէպէք. Ռ. Հիսար, Էմիրկ. Ստէն. Ենիքէ. Թարպ. Քիրէճպ. Պէօյիւքտ. Մէգ. Ենիմահ։	18
11 15	Ենիքէ. Թարպ. Պէօյիւքտ. Մէգարպ. Ենիմահ։	20
11 35	Պէպէք, Ռ. Հիսար, Պօյաճ. Էմիրկ Ստէն. Ենիքէօյ։	19

Կէսօրէ ետք

2 15	Պէշիկ. Օրթաք. Արնավուտքէօյ։	23
3 15	Ուղղակի »	28
3 45	Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուր. Արնավ։	25
9 15	Պէշիկթաշ, Օրթաք Գուրուչ. Արնավ.	22
10	Պէշիկթաշ, Օրթաք. Գուր. Արնավ. — Վոսփորի շոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի յԱրնավուտքէօյ։	19
10 50	Գապաթաշ, Պէշիկ Օրթաք. Գուրուչ. Արնավուտ։	22
11 35	Պէշիկ. Օրթաք. Գուրչ. Արնավ., Պէպէք։	28
12	Պէշիկթաշ. Օրթաք. Գուրուչ. Արնավ։	4

Ասիական եզերք

2 45	Ուղղակի Գանտիլլի. —Բացի ուրբաթէ։	22
3	Իսկիւտ, Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Բաչպաղչէ, Պէյքօզ։ (Ուրբաթ օրերը Ռ. փ. մահ.)	21
9 30	Գապաթ. Գուզկ, Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլճ. Բաչպ. Պէյքօզ, Մէգր. Գավագլար (Ուրբ. օրերը ժամ 10ին Ռ. փ. մահ)։	34
10 30	Պէյլ. Չէնկ. Վանիք. Գանտիլ Ա. Հիսար, Գանլճ. Ռ. փաշա մահ. Բաչպ. Պէյքօզ, Թարպ. Պէօյիւքտ։ (Բացի ուրբաթէ)	33
11	Գուզկունճուք. Պէյլէր. Չէնկ. Վանիք. Արնվ.—Բացի ուրբաթէ.	25
11 15	Գանտ. Ա. Հիսար Գանլ. Ռ. փ. մահ. Բաչպ Պէյքօզ։—Ուրբաթ օրերը Գուզկ. Պէյլէր. Չէնկէլք. Վանիք.	21
11 40	Գապաթ Գուզկ Պէյլ Չէնկ. Վանիք. Արնավ.	23